

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této elektronické publikace nesmí být reprodukována nebo šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu vykonavatele majetkových práv k dílu, kterého je možné kontaktovat na adrese: Nakladatelství Masarykovy univerzity Munipress, Rybkova 19, 602 00 Brno.

All rights reserved. No part of this e-book may be reproduced or transmitted in any form or by any means without prior written permission of copyright administrator which can be contacted at Masaryk University Press, Žerotínovo náměstí 9, 601 77 Brno.

Robert Konečný a jeho písemná pozůstalost v univerzitním archivu

Jiří Pulec

Robert Konečný, psycholog a filozof, středoškolský a vysokoškolský učitel a také úspěšný básník a prozaik, se narodil 23. dubna 1906 v Brně. Svá středoškolská studia absolvoval na proslulém klasickém gymnáziu v Brně, třída Legionářů (dnes třída Kapitána Jaroše). Po maturitě s vyznamenáním (16. června 1925) se zprvu zapsal ke studiu na právnické fakultě v Brně,¹ vzápětí ale své rozhodnutí revidoval a přihlásil se ke studiu na filozofické fakultě. Během svého vysokoškolského studia si zapisoval široké spektrum přednášek z různých oborů, především však z filozofie, psychologie a sociologie (Josef Tvrđý, Mihajlo Rostohar, Inocenc Arnořt Bláha, posléze Vladimír Hoppe). Nadáním pro vědeckou práci na sebe upozorňoval už od počátku svého vysokoškolského studia. Mihajlo Rostohar mu po přečtení jeho seminární práce *City a emoce estetické (analytický pokus nové teorie)*, kterou Konečný vypracoval o prázdninách v roce 1926 (tedy po 2. semestru studia), okamžitě nabídl místo asistenta volontéra. V seminári Arna Nováka vznikla Konečného studie *Julius Zeyer v zrcadle snů*, která byla později přijata jako domácí práce pro státní zkoušku u Vědecké zkušební komise pro učitelství na středních školách v Brně. Stala se také východiskem k práci dizertační, kterou Konečný předložil v roce 1929 a jež byla oponenty, jimiž byli Arne Novák (vlastní iniciátor dizertace) a Mihajlo Rostohar, vysoce hodnocena.² V lednu 1930 Konečný vykonal s výborným prospěchem dvouhodinové odborné rigorózum z filozofie u komise Mihajlo Rostohar, Arne Novák a Inocenc Arnořt Bláha a se stejným výsledkem složil v březnu téhož roku i jednohodinové rigorózum z estetiky u Eugena Dostála a Karla Svobody. Promoce na doktora filozofie (PhDr.) se konala 13. března 1930.

1 Tento jeho krok zřejmě souvisel se skutečností, že Konečný v té době doučoval děti profesora právnické fakulty Karla Engliše. Lze předpokládat, že Konečného vedl k úvahám o studiu na právnické fakultě spíše zájem o filozofické otázky, jimiž se na fakultě zabývali profesori Weyr a Engliš, než zájem o vlastní studium práv.

2 Dizertační práce R. Konečného nese název *Julius Zeyer. Psychologická analýza na základě studia snů v životě a díle*.

V letech 1929–1931 Konečný také složil příslušné učitelské zkoušky u Vědecké zkušební komise pro učitelství na středních školách v Brně. Na jejich základě získal oprávnění vyučovat „*českoslovenštině a filozofii ve vyšších a němčině v nižších třídách středních škol s československým jazykem vyučovacím*“. Už za studií vyučoval jako suplent na II. státní reálce v Brně a přednášel na Škole vysokých studií pedagogických³ a na Pedagogické akademii pokrokového studentstva v Brně. Od roku 1926 byl členem a později i jednatelem Společnosti pro výzkum dítěte v Brně a do roku 1934 vedl i její poradnu.

V letech 1931–1934 učil na reformním reálném gymnáziu v Tišnově, kde zároveň působil i jako psycholog. Stal se tak vůbec prvním školním psychologem u nás, schváleným školskými úřady. V roce 1933 byl přeložen na klasické gymnázium do Brna a zároveň jej Zemská školní rada pověřila budováním Studentské poradny při Sociální péči o studentstvo středních a odborných škol, kterou vedl až do konce roku 1937. Nacistická okupace ovlivnila Konečného život zásadním způsobem. Do protinacistické činnosti se zapojil hned po Mnichovu, kdy se tvořil základ odbojové skupiny, tehdy ještě na legální platformě Kulturní rady moravské (R. Konečný, V. Helfert, V. Groh, F. Richter, B. Ečer a další). Důležitou aktivitou Kulturní rady za tzv. II. republiky byla snaha působit proti rostoucí nacistické rozpínavosti na Moravě informováním evropské veřejnosti – například informační cestou B. Ečera do Velké Británie a tzv. mapovou akcí, která formou podrobných mapových podkladů, statistických a demografických přehledů seznamovala Evropu s národnostními a jazykovými poměry na Moravě. Jedním z hlavních cílů tzv. mapové akce bylo zabránit přičlenění Brna k říšské župě Nieder Donau. Zmíněná skupina se po 15. březnu 1939 transformovala do skupiny ilegální (J. Uher, V. Helfert, V. Groh, F. Richter, J. Hudeček, R. Konečný). V průběhu léta 1939 došlo k propojení této skupiny, známé jako Národní výbor pro Moravu či Zemský národní výbor, s vojenskou organizací Obrana národa a Robert Konečný se stal členem nejužšího zemského vedení této organizace. Zatčen byl v důsledku zrady 20. listopadu 1939. Zprvu byl vězněn na Špilberku, později v Kounicových a Sušilových kolejích. Odtud byl převezen do věznice ve slezské Vratislavi (Breslau), kde se naposledy setkal s některými svými druhy z odboje. Díky tomu, že se mu úspěšně podařilo simulovat těžkou duševní chorobu, unikl popravě a byl v roce 1941 inter-

3 Škola vysokých studií pedagogických byla institucí pro další vzdělávání učitelů základních škol. Dvouleté studium se svou formou blížilo studiu vysokoškolskému. Brněnská škola vznikla v roce 1921.

nován na vězeňském oddělení psychiatrické léčebny v Brně-Černovicích, kde se dočkal konce války.⁴

Podzim 1945 znamenal Konečného návrat k učitelskému povolání na klasickém gymnáziu. Od letního semestru 1945/1946 začal také přednášet filozofii na brněnské filozofické fakultě, zprvu jako suplent, posléze jako soukromý docent.⁵ Žádost o udělení venia docendi z filozofie si Konečný podal v červnu 1946. Za podklad habilitačního řízení komise ve složení M. Rostohar, J. L. Fischer a I. A. Bláha přijala rozsáhlou Konečného práci *Vladimír Hoppe: kritický rozbor díla jako zvláštního případu iracionalismu*.⁶ Úspěšné habilitační kolokvium R. Konečného před profesorským sborem filozofické fakulty se konalo 11. prosince 1946. Na filozofické fakultě přednášel od letního semestru 1945/1946 filozofickou propedeutiku, od dalších semestrů také noetiku, logiku a úvod do filozofie, a vedl prosemináře z výkladu předsokratiků a vybraných kapitol z dialogů. Ve studijním roce 1949/1950 konal pro posluchače vyšších ročníků filozofie proseminář pod názvem *Kritický rozbor Masarykovy konkrétní logiky jako úvod do filozofického a vědeckého myšlení*.

Rozsah pedagogického působení R. Konečného na filozofické fakultě značně překračoval běžný pedagogický úvazek soukromého docenta. Umožňovala mu to studijní dovolená na klasickém gymnáziu, kterou mu pro přednášení na fakultě poskytovala Zemská školní rada.⁷ Vše nasvědčovalo tomu, že Konečný míří k profesuře filozofie. Cestu k ní mu mohla usnadňovat i skutečnost, že dosavadní

4 Svě zážitky z doby věznění popsal v rozsáhlých pamětech *Jeden z vás*, které mají tři díly (I. Špilberk, II. Koleje, III. Breslau). První dva díly byly po válce publikovány na pokračování v listu sociální demokracie *Čin* a v roce 2008 péčí Ladislava Soldána z pozůstalosti knižně (Robert Konečný, *Jeden z vás*, Praha: Academia 2008, 220 s.). III. díl (Breslau) po válce publikován nebyl a zůstal dosud jen v rukopise o necelých 400 stranách (proti jeho zveřejnění se tehdy postavily vdovy po popravených odbojářích, paní Uhrová a Slavíková).

5 V létě 1945 se vrátil z dlouhodobého věznění v koncentračním táboře v Mauthausenu brněnský básník Rajmund Habřina. Ten tehdejšího děkana filozofické fakulty B. Havránka, profesora I. A. Bláhu a rovněž R. Konečného dopisem ze 7. června 1945 seznámil s přáním Josefa Tvrdeho, jež vyslovil těsně před svou smrtí v březnu 1942, aby se Robert Konečný stal jeho nástupcem na brněnské stoličce filozofie. Konečného příchod na fakultu se tak stal do jisté míry naplněním tohoto přání.

6 Práce byla předložena ve strojopise o 299 stranách. Po habilitaci byla připravena do tisku, ale do roku 1948 už nevyšla a sazba byla posléze rozmetána. Tiskem vyšla teprve v roce 1970 – Robert Konečný, *Vladimír Hoppe. Příspěvek k historii a kritice iracionalismu*, Brno: Spisy Univerzity J. E. Purkyně v Brně 1970, č. 157, 205 s.

7 Soukromý docent nebyl zaměstnancem vysoké školy, měl ale právo na ní vyučovat (venia docendi). Nešlo přitom o trvalý úvazek, pověření přednáškami se vždy vztahovalo k jednomu studijnímu roku. Soukromí docenti byli zpravidla středoškolskými profesory, popřípadě zaměstnanci jiných institucí. Robert Konečný byl i v letech 1945–1950, jak již bylo zmíněno, profesorem gymnázia.

ordinář filozofie, Josef Ludvík Fischer, tehdy přecházel na nově zřízenou olomouckou univerzitu. Situace se ale pro Konečného zkomplikovala brzy po únorovém převratu v roce 1948. Výuka filozofie se začala postupně redukovat na tradování jediného vědeckého světového názoru, marxismu-leninismu, což bylo pro Roberta Konečného těžko akceptovatelné.⁸ Naproti tomu také pro nové držitele moci by asi bylo těžko přijatelné, že by se profesorem filozofie měla stát osobnost sice levicového smýšlení, ale filozof nemarxistický a demokrat masarykovského ražení. V této situaci se Konečný stále více obracel k psychologii, u níž patrně předpokládal, že mu poskytne více svobody pro vědecké bádání. Už pro studijní rok 1948/1949 ohlásil přednášku pod názvem *Sociální psychologie* na Vysoké škole sociální v Brně⁹ a v následujícím roce tuto přednášku spolu s *Fyziologickými základy psychologie* už tradoval také v reformovaném studiu psychologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. O Konečného úmyslu setrvat i za změněných podmínek na fakultě a vyučovat psychologii svědčí, že 5. dubna 1950 podal žádost o rozšíření venia docendi o obor psychologie a o prominutí habilitačního kolokvia a habilitační přednášky. Jako habilitační práci hodlal předložit studii *Psychologická analýza výsledků individuální a kolektivní práce*. Žádost ale přišla příliš pozdě, vysokoškolský zákon, který byl přijat jen o měsíc později, ji učinil bezpředmětnou, protože soukromé docentury rušil.¹⁰ Zákon, který významně proměnil charakter československých vysokých škol, dále zkomplikoval Konečného situaci, protože vylučoval možnost souběžného statusu středoškolského učitele a vysokoškolského

8 K této otázce se Konečný ostatně jasně vyjádřil ve stati *K problémům sovětské filozofie*, kterou uveřejnil nedlouho před únorovým převratem v Černého *Kritickém měsíčníku* (roč. IX, 1948, č. 1–2, s. 21–28). Článek, který je reakcí na projev A. A. Ždanova uveřejněný v *Nové myslí*, revui kulturních pracovníků Komunistické strany Československa, vyvolal ostrou nesouhlasnou reakci komunistických novinářů a ideologů, například Jana Šterna v pamfletu *Pravá, pravá, pravá, Kritický měsíčníku*, který uveřejnil v *Tvorbě* 11. února 1948. Odpověď R. Konečného, zaslanoj tomuto tisku, redakce ústy samotného Šterna odmítla slovy, aby svou odpověď zaslal zase tam, „kde Vám už jednou poskytl místo pro Vaše svérázné názory na svobodu vědeckého bádání“. Šlo ovšem o „hraběcí radu“. Vydávání *Kritického měsíčníku*, kam tedy posléze Konečný svou repliku zaslal, bylo mezitím zastaveno.

9 Vysoká škola sociální v Brně, iniciátory (zejména I. A. Bláhou) původně zamýšlená jako další fakulta Masarykovy univerzity, byla zřízena v prosinci 1945 jako oddělení Sociální fakulty Vysoké školy politické a sociální v Praze. Otevřena byla v březnu 1946. Samostatnou vysokou školou se stala v červnu 1947. Studijní program školy v sobě spojoval lékařské disciplíny, sociologii, psychologii a právo a její absolventi měli nacházet uplatnění především v sociální službě. Škola neměla vlastní učitele, jádro jejího externího učitelského sboru tvořili profesori filozofické, lékařské a právnické fakulty MU. Zrušena byla, stejně jako její sesterská Vysoká škola politická a sociální v Praze, zákonem ze 14. října 1949.

10 Zákon č. 58/1950 Sb. o vysokých školách ze dne 18. května 1950.

pedagoga. Musel se tak rozhodnout pro jednu z těchto možností. Zvolil dráhu vysokoškolskou, a byl tedy dne 24. října 1950 převeden do stavu odborných asistentů na filozofické fakultě.¹¹ Toto zařazení Konečného určitě neuspokojovalo, protože mu vůbec neposkytovalo záruku, že bude moci přednášet.

Za této situace dal raději přednost odborné praxi psychologa v psychiatrické léčebně v Brně-Černovicích, kam nastoupil už v listopadu 1950. K tomuto místu mu dopomohl Vilém Chmelař, který po letech označil Konečného přechod do zdravotnictví jako „významný mezník pro historii a rozvoj psychologie ve zdravotnictví“. Ve státní psychiatrické léčebně byl Konečný zaměstnán v době od 13. listopadu 1950 do 15. ledna 1958. Vedle své běžné práce psychopatologa tam

11 Nový vysokoškolský zákon rozeznával následující kategorie vysokoškolských učitelů: profesori, docenti, lektori, odborní asistenti, asistenti a odborní instruktoři. Do těchto funkcí byli učitelé nově jmenováni, dosažení předchozích pedagogických hodností bylo zpravidla respektováno, i když právě u soukromých docentů toto tvrzení neplatilo zcela (ostatně i podle předchozí právní úpravy, soukromý docent, pokud byl v pracovně-právním vztahu k vysoké škole, tam byl zpravidla zaměstnán ve funkci asistenta). Konečného postavení navíc komplikoval fakt, že byl habilitován pro jiný obor, než jaký hodlal tradovat na fakultě. Je pravděpodobné, že Konečného přechod k psychologii probíhal za spolupráce a podpory V. Chmelaře, který byl ve studijním roce 1949/1950 děkanem fakulty. Ani v tomto postavení ale nemohl Konečného zařazení výrazněji ovlivnit.

vybudoval a vedl psychopatologickou laboratoř a v letech 1951–1952 se podílel na výzkumném úkolu státního plánu *Výpracování techniky a indikací léčebného spánku* (odpovědným řešitelem byl prof. Josef Hádlík) řešením dílčího úkolu č. 10 *Teorie, technika a indikace narkogenové narkózy jako terapeutického prostředku*. V léčebně vedl hospitace studentů a absolventů psychologie a pro zaměstnance léčebny proslovil celou řadu odborných přednášek. Významná byla i jeho úloha při organizování pracovní terapie pacientů. Podílel se i na koncepci zdravotnických protialkoholních zařízení, pro Krajský národní výbor v Brně vypracoval návrh na jejich organizaci.

Od počátku roku 1958 až do konce listopadu 1963 Konečný vykonával funkci psychologa na psychiatrické klinice UJEP (dnes MU) Fakultní nemocnice v Brně a následně přešel do výzkumu. Během své dlouholeté praxe ve zdravotnictví se stal jedním z nejvýraznějších představitelů zdravotnické psychologie u nás. Svou koncepci klinické zdravotnické psychologie shrnul v cenné studii *Pohled na psychologii ve zdravotnictví*. V rámci širokého autorského kolektivu se na přelomu padesátých a šedesátých let podílel na přípravě kompendia zdravotnické psychologie.¹² Ve spolupráci s psychiatrem Milanem Bouchalem vydal v roce 1966 cennou knižní studii *Psychologie v lékařství*, která se dočkala dalších vydání, mj. i ruského.¹³ Od roku 1964 se spolu s dalšími odborníky z praxe podílel na řešení výzkumného úkolu katedry psychologie brněnské filozofické fakulty *Longitudinální studie růstu dítěte a vývoje jeho zdravotního stavu v městském prostředí v souvislosti se sociálním postavením a životním režimem rodiny*. V roce 1964 se stalo základním pracovištěm tohoto výzkumu nově vzniklé oddělení vývojové psychologie Pedagogického ústavu J. A. Komenského ČSAV, jehož zaměstnancem se Konečný, který byl pověřen řízením výzkumu, stal v prosinci 1963.¹⁴

V roce 1966 získal na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě hodnost kandidáta věd (CSc.) v oboru psychologie a v té době také začal externě vyučovat na katedře psychologie brněnské filozofické fakulty. Zprvu přednášel

12 Robert Konečný, *Pohled na psychologii ve zdravotnictví v Československu do roku 1965*, *Československá psychologie* IX, 1965, č. 5, s. 441–450. Kompendium zřejmě tiskem nevyšlo a nebylo patrně ani dokončeno. Podílet se na něm měli vedle Konečného například Jiří Diamant, Jiří Hoskovec, Andrej Kondáš, Zdeněk Matějček či Eva Syřišťová.

13 Milan Bouchal – Robert Konečný, *Psychologie v lékařství*, Praha: Státní zdravotnické nakladatelství 1966, 231 s.; 2. vydání Praha: Avicenum 1971, ruské vydání Praha: Avicenum 1974.

14 Oddělení vývojové psychologie Pedagogického ústavu J. A. Komenského v Praze bylo v Brně zřízeno k 1. květnu 1963. Od 1. dubna 1967 se stalo pobočným pracovištěm nově zřízeného Psychologického ústavu ČSAV v Praze. Postavení samostatného pracoviště ČSAV v oboru psychologie osobnosti z hlediska vývojového získalo 1. ledna 1970 jako Psychologická laboratoř ČSAV v Brně.

pouze v menším rozsahu pro vyšší ročníky (psychoterapie a reedukace, případová analýza), od roku 1967/1968 se jeho pedagogický úvazek zvyšoval. Tehdy také bylo zahájeno jeho profesorské řízení, které bylo 20. srpna 1968 úspěšně završeno jmenováním mimořádným profesorem pro obor psychologie (s účinností od 1. července 1968). V dubnu 1968 odešel z funkce vedoucího katedry psychologie dr. Jaroslav Šabata, který byl v té době plně vytížen politickou činností. Na uvolněné místo byl na jeho návrh jmenován Robert Konečný, zprvu jako externí vedoucí na půl úvazku, později, po získání profesury, na úvazek celý. Období politického tání a nadějí roku 1968 ale záhy vystřídala dusná atmosféra normalizace s politickými prověrkami, které značně postihly i katedru psychologie. Proti Robertu Konečnému sice žádné výhrady vzneseny nebyly, je ale pravděpodobné, že právě nesouhlas s normalizací byl hlavním důvodem jeho žádosti o uvolnění z funkce vedoucího katedry a o rozvázání pracovního poměru k 15. dubnu 1970, byť sám svou žádost odůvodňoval zhoršeným zdravotním stavem.¹⁵ Rozsah Konečného pedagogického úvazku v době, kdy stál v čele katedry, byl značný. Pro první a druhý ročník přednášel obecnou psychologii, popřípadě psychologii osobnosti, pro čtvrtý ročník případovou analýzu a vybrané kapitoly z obecné psychologie a pro pátý ročník speciální psychoterapii.

V dubnu 1970 se Konečný vrátil na své dřívější pracoviště v ČSAV. Vedle výše uvedených důvodů mohl přispět k jeho rozhodnutí i fakt, že se toto pracoviště k 1. lednu 1970 osamostatnilo v rámci ČSAV jako Psychologická laboratoř v Brně, jejímž posláním byla vědeckovýzkumná práce v oblasti psychologie osobnosti. Konečný se stal zástupcem vedoucího Laboratoře (vedoucím byl Vilém Chmelař) a v letech 1971–1975 také řešitelem dvou dílčích úkolů státního plánu výzkumu: *Problémy neporuchové a poruchové činnosti dětí předškolního věku* a *Problémy neporuchové a poruchové činnosti dětí školního věku a mládeže*. V souvislosti s tímto výzkumem byla vydána publikace *K problémům psychického vývoje a osobnosti*.¹⁶

Vědecké a literární dílo Roberta Konečného imponuje svým rozsahem i takřka renesančním záběrem oborovým i tematickým. Tím, že zasahuje do různých vědních oborů a také oborů uměleckých, klade na případného zpracovatele bibliografie velké a specifické nároky. Není tedy divu, že žádný komplexní přehled Konečného publikovaných prací a příspěvků dosud zpracován nebyl. Zpracovaná ale nebyla ještě ani úplná bibliografie z Konečného oboru nejvlastnějšího, tedy z psychologie.

15 Na naléhání vedení fakulty nakonec souhlasil s prodloužením pracovního poměru na půl úvazku až do konce studijního roku 1970/1971.

16 Autor. kol., *Problémy psychického vývoje a osobnosti*, předmluva Vilém Chmelař, Praha: Academia 1978, 343 s.

Jen částečně ji může zastoupit výběrová bibliografie, kterou v roce 1976 sestavil Karel Plocek.¹⁷ Kromě prací, které byly zmíněny už výše, je na tomto místě potřebné uvést alespoň některé další. Svou koncepci klinické zdravotnické psychologie s vymezením jejích základních pojmů Konečný vyložil ve studii *Problémy a úkoly zdravotnické psychologie*.¹⁸ Velmi ceněné jsou také další jeho práce, jež zařadil do souboru studií, který v roce 1966 předložil a obhájil jako svou kandidátskou dizertaci na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, zejména *Význam psychopatologie pro studium normální osobnosti*¹⁹ a *Využití narkogenné narkózy k psychoterapii neuróz a reaktivních stavů (narkohypnoterapii) a k diferenciální diagnostice*.²⁰ Z období Konečného působení na filozofické fakultě v druhé polovině 40. let pochází velmi podnětná studie *Subjekt reálný a subjekt mezný*, v níž se postavil proti ztotožňování pojmu subjektu a pojmu já.²¹ Svou vlastní odbornou práci v oboru psychologie Konečný zahájil už v době studií na vysoké škole. V roce 1926 se stal jednatelem Společnosti pro výzkum dítěte a péči o dítě a vedl i její poradnu.²² Poradenské činnosti pro mládež se věnoval i v době svého učitelského působení na gymnáziích v Tišnově a zejména v Brně. V úzké souvislosti s činností poradenskou se rozvíjela i Konečného činnost osvětová a popularizační. Její specifickou formou byla jeho dlouholetá spolupráce s Československým rozhlasem v Brně. Jako vedoucí studentské poradny v něm přednesl celou řadu proslavů, určených především rodičům. Jeho spolupráce s rozhlasem se ale ani zdaleka neomezovala pouze na poradenská témata. Například v prvních dvou poválečných letech proslavil v rámci cyklu „Živá slova“ řadu nedělních rozhlasových přednášek

17 Karel Plocek, K sedmdesátinám univ. profesora PhDr. Roberta Konečného + Bibliografický výběr prací prof. dr. Roberta Konečného z okruhu vývojové psychologie, dětské psychopatologie a psychoterapie, *Psychológia a patopsychológia dieťaťa* 11, 1976, č. 2, s. 187–192.

18 Uveřejněno in *Využitie psychológie v socialistickej spoločenskej praxi*, Bratislava: SAV 1959, s. 247–262.

19 *Výbrané studie z psychologie zdravotnické II*, Brno 1966, s. 2–23, tiskem in *K problémům patologie osobnosti*, Praha: Academia 1966, s. 66–73.

20 *Výbrané studie z psychologie zdravotnické II*, Brno 1966, s. 25–46 (rozšířená zpráva státního výzkumu 1952), patrně netištěno.

21 Uveřejněno v časopise *Psychologie* XI, 1948–1949, s. 113–119.

22 Společnost pro výzkum dítěte a péči o dítě byla v Brně založena v roce 1921 jako „ústředí teoretických vědomostí a studia v oboru výzkumu dítěte“. U jejího zrodu stáli profesoři Edward Babák a Jaroslav Kallab. V rámci společnosti byl zřízen Ústav pro výzkum dítěte v Brně. V době svého vzniku měl ústav dvě sekce, psychologickou a pedagogickou (vedli prof. O. Chlup a ředitel Bartoň) a hygienickou (vedl prof. O. Teyschl). Pro obě sekce byla zřízena poradna pro rodiče a učitele, jež prováděla vyšetření dětí a studentů. Společnost každoročně pořádala ucelené cykly přednášek „Dítě“, výstavy a vědecké sjezdy.

na aktuální témata, které byly poté souborně vydány tiskem.²³ Zmínit je třeba také rozhlasovou přednášku *Národní hrdost*, kterou Konečný proslovl 13. května 1939 v noci v Němci obsazeném brněnském studiu Radiojournalu pro krajany v Americe. V letech 1938 a 1939 také seznamoval posluchače s novinkami české literatury, zejména té, která citlivě reagovala na Mnichov a následnou nacistickou okupaci. K rozhlasovému poradenství se potom vrátil ještě v 60. a 70. letech, tentokrát spolu s manželkou Olgou, ve velmi rozsáhlém cyklu promluv a rozhovorů *Hovoříme s rodiči*, resp. *Hovoříme s rodiči a vychovateli*.²⁴

Od počátku šedesátých let se také úspěšně rozvíjela Konečného spolupráce s Československou televizí. Pro její brněnské studio v průběhu let připravil několik rozsáhlých cyklů publicistických pořadů, v nichž sám vystupoval. Vztahům mezi rodiči a dětmi je věnován televizní cyklus ze začátku sedmdesátých let *Rozhovor dvou generací*. Velký ohlas ve veřejnosti měl rozsáhlý cyklus pořadů *Has, co nás pálí* z let 1976–1977, který se zabýval problémy mladé generace. Na něj v letech 1978–1979 navazoval cyklus *Brána pootevřená*, věnovaný především problematice školní výchovy. Na počátku osmdesátých let začala televize vysílat cyklus *Cesta k rodině*, který se zaměřoval na témata lásky, manželství a rodičovství. V průběhu natáčení ale R. Konečný zemřel a přípravu pořadů převzala jeho manželka Olga Konečná.²⁵

Významnou součástí Konečného publicistické, popularizační, ale i odborné činnosti tvořily přednášky a veřejná vystoupení pro širokou veřejnost, popřípadě pro odborné publikum.²⁶ Tyto přednášky²⁷ zahrnovaly široké spektrum témat psychologických, filozofických, politických, pedagogických (důležité bylo jeho vystoupení na diskusním večeru o jednotné škole dne 31. prosince 1945 v Besedním domě), vzpomínkových (například jeho projev na tryzně za Vladimíra Helferta dne 3. června 1945 rovněž v Besedním domě pod názvem *Vladimír Helfert – člověk*), a také přednášek s tematikou kulturní z oblasti literární, výtvarné i hudební. Celou řadu svých veřejných vystoupení Konečný věnoval také osobnosti T. G. Masaryka. Není v této souvislosti bez zajímavosti, že byl také autorem textu zakládací listiny

23 Robert Konečný, *Živá slova*, Brno: Zář 1946, 82 s.

24 Jen v osobním fondu R. Konečného je zachováno 35 textů těchto pořadů.

25 Konečný je spoluautorem (spolu se Z. Matějčkem) námětu ještě 5. pořadu cyklu, který byl vysílán v roce 1982.

26 O množství těchto přednášek svědčí fakt, že jen ve fondu R. Konečného je jich zachováno celkem 117.

27 První dochovaná přednáška, resp. diskusní vystoupení, je z roku 1926 a byla přednesena na schůzi Spolku posluchačů filozofie. Nese název *Proti celibátu*.

k Památníku osvobození s pomníkem T. G. Masaryka, který měl stát na Moravském náměstí.²⁸

Dle souhlasného svědectví současníků byl Robert Konečný nadán velkým organizačním talentem, který osvědčoval nejen při organizování poradenské činnosti, ale i ve školství a ve všech svých dalších pracovních aktivitách. Zmínit je potřeba také jeho činnost veřejnou a funkce, které zastával. Byl jednatelem Filozofické jednoty, místopředsdou Sdružení moravských spisovatelů, redaktorem a nakladatelským redaktorem, předsdou literární sekce Kulturní rady Zemského národního výboru v Brně atd. Dlouhodobě spolupracoval s Výzkumným ústavem dětské psychologie a patopsychologie v Bratislavě a zasedal v redakční radě časopisu *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. Byl členem Poradního sboru psychiatriů při ministerstvu zdravotnictví (v padesátých letech), Poradního sboru pro klinickou psychologii ministerstva zdravotnictví (koncem šedesátých let) či Kolegia pedagogiky a psychologie ČSAV (počátkem let sedmdesátých). Pro všechna tato grémia vypracovával řadu návrhů koncepční a organizační povahy. V padesátých a šedesátých letech také aktivně pracoval v ústředním výboru Československé psychologické společnosti.

Konečný ale nebyl pouze mužem vědy. Jeho renesanční osobnost v sobě harmonicky spojovala vědce s umělcem. Všechny čtyři jeho publikované básnické sbírky spatřily světlo světa v rozmezí tragických let 1938–1948. Psát básně ale Konečný začal už za dob studentských, některé z nich už tehdy publikoval časopisecky.²⁹ První svou básnickou sbírku ale uveřejnil teprve v roce 1938 v nakladatelství Družstevní práce pod názvem *Spáč pod plamenem*.³⁰ Na redakci sbírky se podíleli básníci František Halas a Jaroslav Seifert, jemuž Konečný dedikoval první báseň sbírky (*Větrná žatva*). Konečného poezii oceňoval i kritik Václav Černý, který mu nabídl spolupráci ve svém *Kritickém měsíčníku*. V tomto časopise, který navazoval na odkaz Šaldova *Zápisníku*, potom vycházely nejen Konečného básně, ale také jeho eseje a úvahy.

28 Konečný text sepsal na výzvu Městského národního výboru v Brně. Základní kámen památníku byl položen 27. října 1946, k realizaci samotného památníku už ale nedošlo. Později bylo na tomto místě vztčeno Axmanovo sousoší Komunisté.

29 První jeho známou publikovanou básní je *Nedělní odpoledne*. Drobná báseň studenta oktávy gymnázia byla uveřejněna v časopise *Vůdce dorostu* v dubnu 1925, č. 9–10.

30 Robert Konečný, *Spáč pod plamenem*, Praha: Družstevní práce 1938, 45 s. Sbírkou se člení na dva básnické cykly – *Vítr na vlnách* a *Spáč pod plamenem*.

V roce 1938 vyšel *Básnický kalendář 1918–1938*,³¹ v jistém smyslu bilance poezie dvacetiletí československého státu. Čest redigovat tuto jubilejní publikaci připadla Robertu Konečnému, který ale do publikace, členěné na čtyři tematické oddíly (Prolog ze tmy; Domov a svět; Duše a svět; Prolog do světla), žádnou vlastní báseň nezařadil.

Básnickou reflexí Mnichova a temných let okupace se stala Konečného sbírka *Má vlast*.³² Tyto verše spolu se sbírkou *Písně z cely*³³ patří podle Dušana Jeřábka k umělecky nejzávažnějším projevům české poezie válečného období. Konečného publikované básnické dílo uzavírá sbírka *Tůně*, do níž autor shrnul další verše z doby války a okupace.³⁴ „Tato sbírka ukazuje Konečného především jako básníka myšlenky, který se vyrovnává se základními problémy lidské duše. Jeho verš se stává složitějším, jeho sloka nabývá někdy až hymnického rázu, téma zápasu duše se světem vystupuje do popředí. Zde se projevilo, že poezie Konečného se nevyvíjela jen v kontextu nezvalovsko-seifertovské generace; snad hlubší a trvalejší byla inspirace březinovská,“ těmito slovy ocenil poslední Konečného básnickou sbírku známý literární historik Dušan Jeřábek.³⁵

Řada dalších básnických sbírek, které Konečný v průběhu let koncipoval, zůstala pouze v rukopise a je dnes uložena v jeho pozůstalosti. Patrně ze začátku okupace pochází sbírka *Božena a Karolína. Klekání dvou paní* (Klekání paní Boženy Němcové a Klekání paní Karolíny Světlé), kterou autor zamýšlel otisknout spolu s rovněž nevydanou sbírkou *Děti. Deset variací*. Manželce Olze je dedikován drobný rukopisný cyklus *Mrtví před námi* a z let 1948, resp. 1949, také pochází výbor básní, který Konečný hodlal uveřejnit pod titulem *Voskovice*.³⁶ Po roce 1948 už žádnou svou báseň či sbírku neuveřejnil. Existuje ale řada náznaků, že se poezii ani po tomto datu zcela věnovat nepřestal. Do roku 1965 je datován drobný rukopisný svazek označený názvem *Náčrty veršů*, a je pravděpodobné, že také řada nedatovaných básní v pozůstalosti je z období po roce 1948. Při příležitosti životního jubilea

31 *Básnický kalendář let 1918–1938*, Praha: Klub nakladatelů Kmene 1938, 284 s., úvod R. Konečný, doslov J. Seifert.

32 Robert Konečný, *Má vlast (1938–1945)*, Praha: Melantrich 1946, 83 s. Sbíрка má čtyři části: I. Blýskání; II. Bouře; III. Cesta k jaru; IV. Smetanova *Má vlast*. Oddíl Smetanova *Má vlast* byl už dříve otištěn jako samostatná básnická sbírka v 51. ročence Dobročinného komitétu v Brně v roce 1939. Báseň *Z českých luhů a hájů* (na motiv Smetanův) z této sbírky otiskl v roce 1940 také Černého *Kritický měsíčník* (III, 1940, s. 109–110).

33 Robert Konečný, *Písně z cely*, Brno: Klub Kounicových kolejí při Svazu osvobozených politických vězňů v Brně 1945 (edice Pečeť, č. 2), 36 s.

34 Robert Konečný, *Tůně*, Praha: Nakladatelství Václav Petr 1949, 69 s.

35 Dušan Jeřábek, Literární odkaz Roberta Konečného, *Lidová demokracie* 23. 4. 1991.

36 Báseň s tímto názvem uveřejnil Konečný v roce 1946 v *Kritickém měsíčníku* VII, 1946, s. 450.

I. A. Bláhy v roce 1949 vznikla báseň *Improvizace*, a podobný titul *Improvizace k 14. 6. 1945* nese i báseň k 20. výročí autorova sňatku s Olgou Soukalovou. Specifickou část Konečného literární činnosti představuje jeho tvorba pro děti. Do stadia korektur dospělo jednání o vydání sbírky básní – hádanek pro děti *Kdo to je, co to je – nedá mi to pokoje* s nakladatelstvím Rovnost a se Státním nakladatelstvím dětské knihy v roce 1950. Zhruba ve stejné době připravoval Konečný ve SNDK k otištění také prózu *Granátové srdce (povídka ze školního prostředí)*, která se však nesetkala s kladnými stanovisky recenzentů K. Holešovského a J. Nového. Součástí Konečného spolupráce s českým rozhlasem se staly i jeho rozhlasové adaptace estonské pohádky *Princezna Rychlonožka* a indického pohádkového cyklu *Malajasundarí*. Asi nejvýznamnější Konečného prozaickou knihou se stal povídkový triptych *Studnice zapečetěná*, který autor napsal uprostřed války ve vězení. Kniha získala hlavní cenu v soutěži nakladatelství Melantrich za rok 1943 a v tomto nakladatelství také v následujícím roce vyšla tiskem, pochopitelně pod pseudonymem.³⁷ Ačkoli se kniha setkala s příznivým přijetím u kritiky, v širším čtenářském povědomí takřka úplně zapadla. Vedle čtenářské náročnosti – povídky v sobě slučovaly básnický a filozofický pohled na základní otázky lidské existence – k tomu jistě přispěla i dramatická doba, v níž kniha spatřila světlo světa. O dva roky později vyšla v nakladatelství Melantrich další oceňovaná Konečného literární práce, sbírka drobných lyrických próz pod názvem *Chudobky*,³⁸ v nichž se odráží autorův zvrácený vztah ke křesťanskému odkazu. Kniha podle názoru Mojmir Trávníčka vykazuje příbuznost s básnickými prózami J. Durycha, K. Schulze a J. Demla.³⁹ Většina prozaických prací Roberta Konečného vznikla ve válečném období. Ale ani později jejich autor na literární tvorbu nezanevřel zcela. Svědčí o tom řada literárních textů zachovaných v pozůstalosti, například próza *Svědectví*, kterou autor psal v době své hospitalizace v nemocnici u sv. Anny v Brně v roce 1967. Z doby jen o málo pozdější pochází Konečného návrh libreta *Narkissos* pro Zdeňka Pololánika.⁴⁰

V červnu 1948 se v Praze konal XI. všesokolský slet, na dlouhá desetiletí poslední. Pro ikonickou skladbu tohoto sletu, prostná cvičení mužů, napsal Robert Konečný působivý text k hudbě Jana Seeháka *Věrní zůstaneme*, a právě tato dvě slova snad nejvýstižněji charakterizují život a vědeckou a uměleckou tvorbu Roberta Konečného, významné osobnosti nejen Masarykovy univerzity.

37 Jan Radeš, *Studnice zapečetěná*. Kniha povídek, Praha: Melantrich 1944, 153 s.

38 Robert Konečný, *Chudobky*, Praha: Melantrich 1946, 94 s.

39 Mojmir Trávníček, Robert Konečný (Spjatí s Brnem), *Kam* II, 1996, č. 5, příloha, s. VIII.

40 Libreto je z roku 1971 (strojopis 14 s.). Není známo, že by Pololánik takovou skladbu složil.

Písemnou pozůstalost Roberta Konečného Archiv MU získal díky úsilí doc. PhDr. Jiřího Dana, CSc., který vedl veškerá jednání s držiteli písemností (s rodinou R. Konečného) a počátkem roku 2018 organizoval jejich převoz do archivu. Na obsahu a rozsahu pozůstalosti se velmi příznivě projevila skutečnost, že sám její původce měl k ukládání a uchovávání dokumentace velmi příznivý vztah a s jejím deponováním ve veřejné instituci předem počítal. Osobní fond Roberta Konečného se tak stal jedním z nejlépe dochovaných pozůstalostních fondů v Archivu MU. V průběhu roku 2008 a v první polovině roku 2019 byl archivně zpracován a zpřístupněn pro badatele. Je uložen v 56 archivních krabicích. Součástí fondu jsou i cenné soubory odborných a kulturních časopisů (*Kritický měsíčník*, *Akord*, *Česká mysl*, *Psychologie*, *Naše doba* a další), které byly do archivu předány jako součást pozůstalosti. Důvodů pro jejich ponechání ve fondu je celá řada. Jsou úzce spjaty s činností původce (působil v redakčních radách řady z nich a do řady z nich také přispíval) a v obecné rovině dokládají šíři jeho odborných a kulturních zájmů.

Fond je obsahově velmi bohatý, ze základních skupin písemností, které se zpravidla v osobních fondech nacházejí, jsou poněkud méně ve fondu zastoupeny osobní doklady, vysvědčení a diplomy: některé části pozůstalosti nesly stopy předběžného pořádání původcem, popřípadě jeho rodinnými příslušníky. Týká se to především cenné korespondence. Její význam nespočívá v první řadě v jejím rozsahu (i když ani ten není malý), ale v jejím obsahu, který je dán už jmény korespondentů, především z oblasti filozofie, psychologie a také literatury. Z filozofů jsou významnější v korespondenci zastoupeni Albína Dratvová, Josef Ludvík Fischer, sociolog Břetislav Foustka, polský logik Andrzej Grzegorzcyk, Jiřina Popelová Otáhalová a Jan Patočka. Zajímavá je také polemika Konečného s Karlem Englišem po vydání jeho *Malé logiky*. Především přípravě vydávání spisů Vladimíra Hoppeho se týká korespondence Konečného s Josefem Králem. Poměrně méně se v korespondenci objevují jména z oboru psychologie, uvést je možno například Gézu Dobrotku, Vladimíra Tardyho, Vladimíra Vondráčka, Viléma Chmelaře, Ladislava Košče či Evu Syřišťovou.⁴¹ Dominantní složku korespondence ovšem tvoří soubory dopisů literátů, literárních kritiků a dalších kulturních činitelů. Upozornit je možno třeba na hodnotnou korespondenci Jana Zahradníčka, Ivana Blatného, Jana Čepa, Václava Černého, Miloše Dvořáka, Bedřicha Fučíka, Františka Halase, Čestmíra Jeřábka, Jaromíra Johna, Ludvíka Kundery, Františka Laichtera, Josefa Věromíra Plevy, Václava Renče či Jaroslava Seiferta. V množství, které ve srovnatelných

41 Většina „psychologické“ korespondence ovšem tvoří přílohy věcných skupin dokumentace – vědeckovýzkumných úkolů, vědeckých konferencí, vědeckých společností a podobně.

osobních fondech, uložených v Archivu MU, nemá obdoby, jsou ve fondu dochovány texty přednášek, které R. Konečný v průběhu let proslovil. V úplnosti jsou k dispozici rozsáhlé rukopisy vysokoškolských přednášek z oborů filozofie a psychologie, které původce fondu konal na brněnské filozofické fakultě ve druhé polovině čtyřicátých let a na sklonku let šedesátých.⁴² Udivující je také počet dochovaných textů veřejných přednášek a proslovů, které autor konal na různých fórech a při různých příležitostech, od vzpomínkových (především v období těsně po válce), přes popularizační či politické až po vystoupení na vědeckých či odborných shromážděních. Bohatá je dokumentace dlouholeté spolupráce R. Konečného s rozhlasem a televizí na přípravě vzdělávacích pořadů. Nejen pro biografii původce fondu má význam dokumentace jeho veřejné činnosti, ze zaměstnání (FF MU, Psychiatrická léčebna v Brně-Černovicích), z působení v poradních sborech a kolegiích a v Československé psychologické společnosti. Významné místo mají ve fondu také písemnosti, které se vztahují k historii protinacistického odboje na Moravě za 2. světové války, a to nejen samotného R. Konečného, nýbrž i celé zemské organizace Obrany národa na počátku okupace. Jejich součástí jsou Konečného válečné memoáry, v první řadě rukopis dosud nevydané části Konečného knihy *Jeden z vás* (díl III. Breslau),⁴³ který se zachoval ve velmi špatném stavu a byl v rámci inventarizace fondu odborně restaurován.

Původce fondu, profesor Robert Konečný, byl od třicátých do počátku osmdesátých let minulého století významnou vědeckou a uměleckou osobností, vynikajícím organizátorem a angažovaným veřejným činitelem. Z výše uvedených skutečností se také odvíjí velký význam fondu pro historické bádání. Je důležitým pramenem nejen pro biografii původce a studium jeho díla, ale také pro vývoj psychologie v Československu (mj. pro konstituování zdravotnické psychologie a psychologické poradenství). Význam má také pro historii institucí, v nichž Konečný působil, pro dějiny filozofie, ale také, a to nikoliv v poslední řadě, pro kulturní dějiny a pro dějiny protinacistického odboje.

42 *Logika* (rukopis 29 s., 1946?); *Noetika* (strojopis 277 s., 1946–1948); *Filozofická propedeutika* (strojopis 65 s., 1948–1949); *Metodika filozofie* (strojopis 55 s., 1948–1949); *Úvod do filozofie* (strojopis 125 s., 1948–1949); *Uvedení do symbolické logiky. Základní pojmy* (skriptum?, spolu s Karlem Čulíkem, cyklostyl 32 s., 1949–1950?); *Logika* (částečně rukopis 162 s., 1949–1950); *Kritický rozbor Masarykovy Konkrétní logiky jako úvod do filozofického a vědeckého myšlení* (strojopis 6 s. + sylabus, 1950); *Sociální psychologie* (strojopis 99 s., pro Vysokou školu sociální 1948/1949 a FF 1949/1950); *Fyziologická psychologie* (strojopis 72 s., 1949–1950); *Sociální psychoterapie* (text *Úkoly a metody psychologie v oblasti duševní hygieny*, rozmnoženo 10 s., 1967–1968); *Psychologie osobnosti* (výpisy, opisy, poznámky, 1967–1971).

43 Viz pozn. č. 4.

Literatura

- Bouchal, M. – Konečný, R.: *Psychologie v lékařství*, Praha: Státní zdravotnické nakladatelství 1966, 231 s.
- Jeřábek, D.: Literární odkaz Roberta Konečného, *Lidová demokracie* 23. 4. 1991.
- Konečný, R.: *Chudobky*, Praha: Melantrich 1946, 94 s.
- Konečný, R.: *Jeden z vás*, Praha: Academia 2008, 220 s.
- Konečný, R.: *Má vlast (1938–1945)*, Praha: Melantrich 1946, 83 s.
- Konečný, R.: *Pisně z cely*, Brno: Klub Kounicových kolejí při Svazu osvobozených politických vězňů v Brně 1945 (edice Pečeť, č. 2), 36 s.
- Konečný, R.: *Spáč pod plamenem*, Praha: Družstevní práce 1938, 45 s.
- Konečný, R.: *Tůně*, Praha: Nakladatelství Václav Petr 1949, 69 s.
- Konečný, R.: *Vladimír Hoppe. Příspěvek k historii a kritice iracionalismu*, Brno: Spisy Univerzity J. E. Purkyně v Brně 1970, č. 157, 205 s.
- Konečný, R.: *Živá slova*, Brno: Zář 1946, 82 s.
- Radeš, J.: *Studnice zapečetěná*. Kniha povídek, Praha: Melantrich 1944, 153 s.
- Trávníček, M.: Robert Konečný (Spjati s Brnem), *Kam* II, 1996, č. 5, příloha, s. VIII.

Abstract

Robert Konečný and His Written Estate in the University Archives

In January 2018, Masaryk University archives obtained an extensive written estate of Robert Konečný (1906–1981), an associate professor of philosophy and professor of psychology at Masaryk University, the pioneer of health-care psychology in Czechoslovakia, a poet and author, and a major figure of resistance to Nazism. Robert Konečný's personal files, which belong among the best preserved items in the university archives, were organized and made accessible during 2018. Extensive correspondence mainly includes collections of letters from key figures of Czech literature, philosophy and psychology. A remarkable part of the estate consists of texts of Konečný's lectures and speeches as well as documents on his educational activity in radio and television broadcasting. The files also represent a valuable source for the study of resistance to Nazism in Moravia. An extensive set of manuscripts, typescripts and prints from the fields of psychology, philosophy and literature can serve as a basis for the preparation of Konečný's bibliography.

Keywords

Robert Konečný, written estate, philosophy, health-care psychology, literature, resistance to Nazism

PhDr. Jiří Pulec

Archiv Masarykovy univerzity
Žerotínovo nám. 449/3, 602 00 Brno
pulec@rect.muni.cz